

De genera *Curimopsis* en *Syncalypta* in Nederland (Coleoptera: Byrrhidae)

F. C. F. STERRENBURG & B. J. H. BRUGGE

STERRENBURG, F. C. F. & B. J. H. BRUGGE, 1999. THE GENERA *CURIMOPSIS* AND *SYNCALYPTA* IN THE NETHERLANDS (COLEOPTERA: BYRRHIDAE). – *ENT. BER., AMST.* 59 (1): 7-9.

Abstract: The Dutch material of *Curimopsis* and *Syncalypta* in the collections of the Zoological Museum in Amsterdam, the National Museum of Natural History in Leiden, the Department of Entomology, Agricultural University Wageningen and from a number of private collections has been studied. The occurrence of *Curimopsis nigrita* and *Syncalypta spinosa* in The Netherlands is confirmed but Dutch records of *C. palaeta* and *C. setosa* are based on misidentifications. Data on the faunistics and ecology of *Curimopsis* and *Syncalypta* are presented. *Curimopsis nigrita* was hitherto regarded as a tyrphobiont species, but in The Netherlands it has been found in a variety of humid and open habitats like peat moors with *Calluna*, *Erica*, *Molinia* or *Sphagnum*, along sandy banks of brooks, rivers and streams, but also at a brackish dune-valley and in a mud-flat area.

F. C. F. Sterrenburg, Bavoylaan 6, 2594 BT Den Haag.

B. J. H. Brugge, Zoologisch Museum, afdeling Entomologie, Plantage Middenlaan 64, 1018 DH Amsterdam.

Inleiding

De onderfamilie Syncalyptinae is in Nederland vertegenwoordigd door twee genera: *Curimopsis* en *Syncalypta*. Everts (1898) vermeldt *Syncalypta spinosa* Rossi, *Curimopsis setigera* Illiger en *C. setosa* Walth als inlands. Later (Everts, 1922) wordt *C. setigera* geschrapt en vervangen door *C. paleata* Erichson omdat volgens Everts de vondsten van *C. setigera* tot *C. paleata* zouden behoren. Brakman (1966) vermeldt *S. spinosa* en *C. paleata* als inlands en plaatst vraagtekens bij het voorkomen van *C. setosa* in ons land.

Curimopsis setigera komt, behalve in Finland, Zweden en Denemarken, ook in Duitsland vrij algemeen voor (Paulus, 1973). Op grond van de Duitse vondsten is haar verschijning in ons land niet uitgesloten. Zij is alleen door genitaalonderzoek van *C. paleata* te onderscheiden. *Curimopsis setosa* is voor de Nederlandse fauna niet te verwachten. Paulus (1973) vermeldt het voorkomen van deze soort in het Alpengebied, Moravië en Zuid-Beieren met de Elzas als noordelijkste punt. Palm (1934) zag geen exemplaren uit Scandinavië. *Curimopsis paleata*, tenslotte, komt voor in delen van Finland, Noorwegen en Zweden

(Palm, 1934). Tevens komt zij verbreid voor van het zuidelijke en oostelijke deel van Midden-Europa (het voormalige Tsjecho-Slowakije, Oostenrijk en Hongarije) tot in Oost-Siberië, maar in Duitsland werd zij slechts sporadisch aangetroffen in Zuid-Beieren, Hessen, Hildesheim, Pommeren en Neumark. In Frankrijk komt zij niet noordelijker voor dan Straatsburg (Paulus, 1973). Alle opgegeven vindplaatsen liggen ver van Nederland wat het minder waarschijnlijk maakt, dat *C. paleata* in Nederland gevonden kan worden.

Curimopsius nigrita Palm werd in 1992 voor het eerst voor de Nederlandse fauna gemeld uit Drenthe, van de Kraloërheide (Sterrenburg, 1992). Daarna is de soort bekend geworden uit Ansen, eveneens in Drenthe (Cuppen et al., 1993) en van de Hamert, gemeente Bergen in Limburg, waar zij door de eerste auteur werd verzameld. Brugge had *C. nigrita* al aangetroffen bij een revisie van het materiaal in het museum in Amsterdam. Dit riep de vraag op, of de recente waarnemingen gezien moesten worden als een uitbreiding van de soort in ons land of dat het een soort betrof, die vroeger over het hoofd was gezien. Deze vraag vormde de aanleiding om ook an-

Fig. 1. Verspreiding van *Curimopsis nigrita* in 10 x 10 km hokken (UTM-grid).

dere museumcollecties na te kijken en bij enige andere verzamelaars materiaal van deze genera op te vragen.

De soorten van beide genera kunnen het beste op naam gebracht worden met de tabellen van Palm (1934) en Paulus (1973 en 1979).

Nederlandse soorten

Opgaven waarbij geen aantallen worden genoemd, hebben betrekking op één exemplaar.

De volgende afkortingen worden gebruikt: Collecties: LW - Landbouw Universiteit Wageningen, NNM - Nationaal Natuurhistorisch Museum, Leiden; ZMA - Zoölogisch Museum, Amsterdam. Provincies: Ov - Overijssel; Gld - Gelderland; L - Limburg.

Curimopsis nigrita Palm

Verspreiding in Nederland (fig. 1) – *Curimopsis nigrita* komt in Nederland algemeen voor en is met uitzondering van Friesland en Groningen in alle provincies verzameld. Alle inlandse exemplaren van *Curimopsis paleata* bleken tot *C. nigrita* te behoren. Ook de Nederlandse exemplaren van *Curimopsis setosa* - alle in de collectie van het NNM - bleken tot *C. nigrita* te behoren.

Taxonomie – De geringe grootte van *Curimopsis nigrita*, zoals aangegeven door Palm (1934) en Paulus (1973) ter onderscheiding van *C. paleata* en *C. setigera*, is bij de Nederlandse exemplaren niet altijd een betrouwbaar kenmerk. Het door Palm (1934) gegeven onderscheid in de grootte van de stippen op de dekschilden (bij *C. paleata* nauwelijks breder dan de strepen zelf, bij *C. nigrita* ongeveer dubbel zo breed als de strepen) is naar onze ervaring wel bruikbaar, evenals de plaats van de grootste breedte van het lichaam (bij *C. paleata* doorgaans in het midden en bij *C. nigrita* doorgaans voor het midden). Ook de habitusafbeeldingen in Palm (1934) en Paulus (1973) kunnen gebruikt worden: de schoudevorm van *C. nigrita* is doorgaans hoekiger dan die van *C. paleata*. In twijfelgevallen moet de aedeagus onderzocht worden.

Ecologie – Volgens Koch (1989) is *Curimopsis nigrita* een tyrphobionte soort, die voorkomt in hoog- en laagveengebieden en in *Sphagnum*-vegetaties. Voor een deel stemmen de Nederlandse vondsten hiermee overeen maar er zijn ook waarnemingen bekend - vaak in aantal - van andere biotopen. Zo zijn exemplaren bekend uit heidevelden op zandgrond (Kraloërheide, Dwingeloosche Heide, de Bergvennen bij Lattrop), uit een Corynephorum (Spier), van zandbodems (Vijfhuizen), beekoevers (Cottessen) en natte duinvlaktes (Voorne). Everts (1898) vermeldt exemplaren, die *C. nigrita* betreffen, afkomstig van aanspoelsel van de Mark, daarnaast van de IJssel en de Geul. Ook noemt hij (Everts, 1922) Zeeburg, toentertijd een brak kweldergebied. De talloze exemplaren verzameld in Steijl (aanwezig in alle drie bezochte musea) stammen met zekerheid van de Maasoever.

Waarop berust dan de mededeling van Koch (1989) dat *Curimopsis nigrita* een tyrphobionte soort zou zijn? Kennelijk op een misverstand. Paulus (1973) geeft geen duidelijke habitatgegevens en verwijst voor de Noord-Duitse vindplaatsen naar Horion (1955). Deze vermeldt vondsten uit hoog- en laagveen, heidevelden en *Sphagnum* zonder daar de conclusie "tyrphobiont" aan te verbinden. Palm (1934) beschreef de soort naar

exemplaren, die gevonden waren op een akker op veenbodem, gelegen naast een gebied waar turf werd gewonnen. Op grond van de Nederlandse vindplaatsen kan geconcludeerd worden dat de soort ook in een aantal andere habitats kan voorkomen.

De soort kan goed met bodemvallen buitgemaakt worden. Adulten zijn, met uitzondering van oktober, het hele jaar door gevangen; de piek ligt in mei en juni. *Curimopsis nigrita* heeft goed ontwikkelde vleugels en kan zich dus waarschijnlijk goed verspreiden. Vliegwaarnemingen zijn echter niet bekend.

Syncalypta spinosa Rossi

Materiaal: Ov: Denekamp, v.1982 (collectie Veldkamp). Gld: Dieren, iv.1915 (NNM). L: Eijsden, vi.1907, vi.1959 (ZMA); 10.vi.1959, 11 exemplaren (NNM); Geulle, vi.1919 (ZMA); Gronsveld, vi.1907 (NNM); Houthem, vi.1907 (LW); vi.1907 (NNM); vi.1907, 2 exemplaren (NNM); Valkenburg, vi, vii (NNM); ii.1908 (ZMA); 22.vii.1908, 4 exemplaren (ZMA); 13.vi.1911 (NNM), Z.L. vi.1909 (LW), vi.1909 (ZMA).

Syncalypta spinosa is slechts van enkele vindplaatsen bekend. In min of meer recente collecties - Berger, van der Krift - ontbreekt de soort. Daarom is de vondst in Denekamp verheugend, als bewijs, dat *S. spinosa* althans in 1982 nog in ons land voorkwam. Hoewel habitatgegevens bij de collectie-exemplaren ontbreken, lijkt het erop dat de dieren - met uitzondering van het exemplaar uit Gronsveld - in de omgeving van rivieren en beken gevonden zijn. Lucht (1987) meldt dat de soort onder andere in Duitsland, de Benelux, Frankrijk en Denemarken voorkomt. Koch (1989) vermeldt als habitats voor deze warmteminnende soort met mos of algen begroeide zandige beek- en rivieroever, zand-, leem- en tichelgroeven en zonnige, leemachtige boswegen.

Dankzegging

De auteurs hebben dankbaar gebruik gemaakt van het materiaal van de Landbouw Universiteit Wageningen, het Zoölogisch Museum te Amsterdam en het Nationaal Natuurhistorisch Museum te Leiden en bedanken de heren J. G. M. Cuppen, G. van Ee, P. Poot, M. Schilthuizen en W. J. Veldkamp, die zo vriendelijk waren hun materiaal op te zenden.

Literatuur

- BRAKMAN, P. J., 1966. Lijst van Coleoptera uit Nederland en het omliggende gebied. – *Monografieën van de Nederlandse Entomologische Vereniging* 2: i-x, 1-219.
- CUPPEN, J. G. M., H. T. EDZES, J. HUIJBREGTS, J. KRIKKEN, S. C. LANGEVELD, A. P. J. A. TEUNISSEN, B. VAN VONDEL & O. VORST, 1993. Coleoptera - kevers. Verslag van de 147^e zomervergadering van de Nederlandse Entomologische Vereniging, 12-14 juni 1992, te Ansen (Dr.). – *Entomologische Berichten, Amsterdam* 53: xiii-xxxvi.
- EVERTS, E., 1898. *Coleoptera Neerlandica* 1: i-viii, 1-676. Nijhoff, 's-Gravenhage.
- EVERTS, E., 1922. *Coleoptera Neerlandica* 3: v-xviii, 1-667. Nijhoff, 's-Gravenhage.
- HORION, Ad., 1955. Faunistik der Mitteleuropäischen Käfer 4: 245-249. – *Entomologische Arbeiten aus dem Museum Georg Frey* (Sonderband).
- KOCH, K. 1989. *Die Käfer Mitteleuropas Band E2, Ökologie*: 1-382. Goecke & Evers, Krefeld.
- LUCHT, W. H., 1987. *Die Käfer Mitteleuropas, Katalog*: 1-342. Goecke & Evers, Krefeld.
- PALM, T., 1934. Die nordische Arten der Gattung *Syncalypta* Steph. – *Entomologisk Tidskrift* 55: 299-316.
- PAULUS, H. F., 1973. Revision der Familie Byrrhidae, Zur Systematik und Faunistik der westpaläarktische Vertreter der Gattung *Curimopsis* Ganglbauer 1902 (Col. Byrrhidae: Syncalyptinae). – *Senckenbergiana* 54: 353-367.
- PAULUS, H. F., 1979. Familie Byrrhidae. In: *Die Käfer Mitteleuropas* (H. Freude, K. W. Harde & G. A. Lohse, eds), 6: 328-351. Goecke & Everts, Krefeld.
- STERRENBURG, F. C. F., 1992. Ergänzungen zur Käferfauna der Niederlande (Coleoptera). – *Entomologische Berichten, Amsterdam* 52: 77-80.

Geaccepteerd 9.ix.1998.